

ВСТУП

В історії нашого народу Церква завжди відігравала головну роль у духовному житті суспільства. Українська Греко-Католицька Церква зробила вагомий внесок у процес національного відродження Української держави. Зокрема, Церква не оминала духовною опікою тих своїх вірних, які брали участь у визвольній боротьбі. Така опіка здійснювалась через капелянське служіння.

Отож, пропоноване дослідження має за мету розглянути пастирську діяльність військових капелянів, з'ясувати історичні обставини, в яких вона здійснювалась, та оцінити вклад військових капелянів у процес визвольної боротьби.

Сьогодні наша держава переживає часи свого утвердження, тому актуальністю даної праці буде те, що вона дасть змогу побачити практичні дії Церкви тоді, коли наш народ намагався утвердитись політично. Плідна пастирська праця польових духівників визначалась їхніми особистими якостями, насамперед високою духовністю, моральністю, патріотизмом і готовністю до самопожертви. Тому обрана тема - це можливість детальніше ознайомитися із справжніми патріотами, провідниками національного зросту, героями, які в особі священиків, були готові віддати своє життя за свою Церкву і свій народ та побачити, наскільки важливою є присутність особи священика у війську чи в тюрмі, тобто серед тих людей, що за свій народ і за незалежність Батьківщини жертвують своїм життям. Приклад капелянського служіння міг би бути аналогом пастирської діяльності у всіх ділянках життя.

Джерельною базою праці служитимуть збірники споминів, авторами яких є самі капеляни, або книги, в яких містяться спогади про них. Широкі відомості про капелянів періоду українського стрілецтва подає книга «Полеві духівники Української Галицької Армії», автор якої, - о. Іван Лебедович, був капеляном для українських частин в австрійській армії у час Першої світової війни, а згодом вступив в УГА й був провідником духівництва 1-го корпусу УГА. Додатковим джерелом для опису капелянства у цей період є дві статті о. Василя Лаби: «Українські Полеві духовники наших пам'ятних днів» і «Заслужена роль польового духівництва». Автор цих статей був капеляном під час двох світових воєн: спочатку був капеляном в австрійській армії, а після того - генеральним вікарієм капелянства в УГА і в дивізії «Галичина».

Джерелом для опису капелянського служіння для політв'язнів у 30-ті роки є праця Петра Шкраб'юка «Виноградник Господній. Історія життя о. д-ра Йосифа Кладочного», в якій автор на основі розмов з самим капеляном описав його діяльність.

Про капелянство в дивізії «Галичина» описано в книзі о. Івана Нагаєвського «Спогади польового духовника». Автор цієї книжки був заступником о. В. Лаби - головного духівника цієї дивізії. Тому ця книжка є наступним нашим джерелом.

Деякі відомості про капелянство в Дружинах Українських Націоналістів подано в циклі статей о. Івана Гриньоха «Ще у справі військового духівництва». Отець І. Гриньох був капеляном батальйону «Nachtigall». Крім опису про польове духівництво в

«Nachtigall» і «Roland», автор торкається питання капелянства в УПА, яке з причини конспірації в УПА досі залишається малодослідженим. Проте спомини про одного з капелянів в УПА упорядкував Р. Пастух у книзі «Капелан УПА о. Василь Шевчук - «Кадило»». В цій книзі подаються деякі спогади з пастирської діяльності капеляна УПА. Під час написання праці нам довелося зіткнутись із певними труднощами. Зокрема, для висвітлення дослідження капелянства в УПА, виявилось недостатньо відповідної літератури.

Загалом праця складається з двох розділів, кожен з яких поділяється на три параграфи. Для кращого висвітлення теми у праці використано синтетичний метод, тобто історичний і богословський аналізи капелянського служіння.

Перший розділ присвячено історичному оглядові капелянства. В першому параграфі розглянуто постання військового капелянства, його місце, обов'язки та значення в УГА. В другому ми розглянемо надання духовної опіки українським політичним в'язням, оскільки ті, що боролися за державність Вітчизни, часто перебували у тюрмах міжвоєнної Польщі. Проаналізуємо обставини служіння в'язничного капеляна, зокрема, наявність або відсутність сприяння з боку тюремної адміністрації для його праці.

У третьому параграфі приділено увагу розгляду військового капелянства в часах Другої світової війни, яке існувало в українських військових формуваннях, зокрема таких, як: ДУН, УПА та дивізія «Галичина».

Другий розділ висвітлює капелянську діяльність в рамках потрійного пастирського служіння. Зокрема, у першому параграфі розглянемо літургійне служіння капелянів. Адже наявність священників серед війська чи в тюрмі перш за все уможливила ведення літургійного життя. Нашу увагу більше зосередимо на служінні божественної Літургії, похорону та уділенні св. Тайн для вояків та політичних в'язнів.

Важливим служінням священника є і проповідницьке або пророче служіння. Отож специфіку капелянської проповіді розглянемо в другому параграфі. Завершується робота розглядом пастирського служіння. Тут торкнемося ширшого кола діяльності капелянів, яке полягало в служінні іншим, а також - заради досягнення спільної мети, оскільки польові духівники, подібно як і інші борці, жертвували собою заради того, щоб здобути для України волю.

ВИСНОВКИ

Завершуючи наше дослідження, коротко підсумуємо те, що було розкрито у даній праці. У першому розділі ми намагаємося здійснити історичний аналіз капелянського служіння. УГКЦ започаткувала духовну опіку для вояків австрійської армії, починаючи від середини XIX століття. Існують згадки про п'ятьох священників, які служили для УСС. Польовим духівникам належить важливе місце в УГА. Вони виконували чимало різних обов'язків та відіграли важливу роль у патріотичному вихованні. Їхнє служіння це - яскравий приклад самовідданого служіння для народу. Жертовність капелянів УГА найбільш була проявлена тоді, коли УГА була вражена епідемією тифу. Праця польових духівників зосереджувалась у лікарнях і перебувала під ризиком заразитись хворобою. Згодом, після поразки в українсько-польській війні, боротьба продовжувалась. Багато українців було засуджено як політичних в'язнів. Їм була надана духовна опіка в особі

капеляна о. Й. Кладочного. Подекуди для його праці тюремна влада чинила перешкоди, однак незважаючи на це, український священник віддано сповняв своє служіння.

ДУН також мала своїх військових капелянів. Ними були о. І. Гриньох і о. І.

Дурбак. Відомо, що духовну опіку мали також вояки УПА, хоча польові духівники перебували в УПА неофіційно. Однак ця тема досі залишається малодослідженою.

В дивізії «Галичина» капелянство було організоване о. В. Лабою. Попри те, що німці старалися використати капелянів у своїх цілях та чинили деякі перешкоди, капеляни дивізії надавали воякам насамперед духовну опіку, сприяли їхній військовій формації та виконували різні організаційні справи.

Отже, священники УГКЦ незважаючи на труднощі й перешкоди, здійснювали духовну опіку над усіма тими, хто боровся за волю України.

У другому розділі йдеться про капелянську діяльність, яка найперше полягала в літургійному служінні. Богослужіння часто проводилися не тільки для військових, а також і місцевих людей. У всіх українських визвольних арміях ХХ ст. були військові хори, які співали Св. Літургії та інші богослужіння. Також активну участь в богослужіннях брали ув'язнені. Військові капеляни особливо дбали про те, щоб той, хто помирав, міг висповідатися і причаститися. Капеляни служили похорони, які, при можливості, відбувалися урочисто й згідно військової традиції.

У проповідництві військові капеляни акцентували увагу на Божій заповіді любови, яка, зокрема, проявляється і в любові до Батьківщини. Згідно Божої волі - держава має бути незалежною, а цю незалежність потрібно здобувати в боротьбі. Тому в своїх проповідях капеляни закликали до оборони своєї Землі. При цьому вони завжди вказували, що при здобутті будь-якої цілі на першому місці має бути Бог. Також польові духівники закликали чесно виконувати військові обов'язки, вдосконалюватися в християнських чеснотах, остерігатися від помсти і вміти прощати своїм ворогам.

Крім літургійної та проповідницької діяльності капеляни сповняли й інше різноманітне пастирське служіння. Вони були для вояків їхніми захисниками, помічниками, наставниками, організаторами створення бібліотек, збірок святкових страв, коштів, чи інших речей, що їх потребували борці за Українську державність. Завдяки їхній жертовній праці український вояк чи політичний в'язень відчував велику підтримку і допомогу.

Приходимо до висновку, що капелянське служіння було спрямованим на те, щоб надати українським воякам та політичним в'язням перш за все духовну опіку, уможливити для них провадження літургійного життя, наставляти їх у християнській вірі, а також покращити й полегшити їхнє нелегке життя.

Таким чином, капелянська діяльність скерована на національне зростання, а також вона сприяє більшій боєздатності армії. Тому приклад пастирської праці капелянів міг би бути далеким аналогом пастирського служіння у національному житті.

Ми свідомі, що дана праця є недосконалою спробою повністю висвітлити капелянське служіння. Вона радше є лише заклик до ґрунтовнішого дослідження цієї теми.

ЗМІСТ

Вступ.....3

Розділ 1. Історичний огляд капелянського служіння в УГКЦ

1.1. Перші українські капеляни: Українська Галицька Армія	6
1.2. Пастирська опіка політв'язнів у період між I та II світовими війнами.....	12
1.3. Капелянство під час Другої світової війни	
1.3.1. Капелянство в ДУН і УПА	18
1.3.2. Капелянство в дивізії «Галичина».....	22
Розділ 2. Структура пастирського служіння капелянів УГКЦ	
2.1. Літургійне служіння.....	28
2.2. Проповідництво у капелянському служінні.....	34
2.3. Організаторська діяльність капелянів.....	39
Висновки.....	46
Список скорочень.....	49
Список використаної літератури.....	50